

Izveštaj o aktivnostima EKO FORUM-a za period april 2015 – mart 2016. godine

Redovna godišnja skupština udruženja održana je 28.4.2015. godine. Na skupštini je usvojen izvještaj o radu sa finansijskim izvještajem i planom rada za narednu godinu.

U izvještajnom periodu, u Eko forumu su za potrebe realizacije projekata bila angažovana ukupno 4 zaposlena, od čega 1 u stalnom radnom odnosu do 31.12.2015, a ostalih 3 po ugovoru o djelu.

Ured koji Eko forum koristi za svoje aktivnosti bio je otvoren svaki radni dan od 8:00-16:00. Građani su u našem Centru tražili pomoć u rješavanju njihovih problema vezanih za okoliš putem pošte, telefona ili ličnim dolaskom. Ukupno nam se obratilo 160 građana, a za 133 smo uspjeli dati odgovarajuću informaciju.

U izvještajnom periodu izvršili smo i nabavku opreme za udruženje. Pored donacije jednog računara od firme GOG Zenica, izvršili smo nabavku jednog laptopa, te kancelarijskog namještaja (4 stola i 16 stolica), čime smo eliminisali mjesečni trošak iznajmljivanja namještaja.

Odštampan je čitav niz publikacija, promotivnih materijala, flajera, brošura, na engleskom i na bosanskom jeziku, koji su distribuirani na svim događanjima koja smo mi organizovali ili na kojima su učestvovali naši predstavnici.

Tokom 2015. godine objavljeno je 114 medijskih izvještaja o našim aktivnostima u elektronskim i štampanim medijima iz BiH i regiona, uključujući francuski RFI radio, Associated Press, Equal Times UK, radio Beograd, RTV Zenica, Federalna TV, BHT1, Al Jazeera Balkans, N1, OBN, i mnoge druge.

Tokom izvještajnog perioda održano je 6 sastanaka Upravnog odbora.

U izvještajnom periodu realizovana su 2 međunarodna projekta, iz kojih smo obezbijedili sredstva za funkcionisanje udruženja: "Smanjenje hemikalija i onečišćenja izvora pitke vode u ruralnim zajednicama" i "Pravna zaštita žrtava zagađenja okoliša u Srednjoj Bosni".

U partnerstvu sa organizacijama WECF (Njemačka), Journalists for Human Rights (Makedonija), Women in Development (Albanija) i UNEP pokrenuli smo projekat "Smanjenje hemikalija i onečišćenja izvora pitke vode u ruralnim zajednicama". Cilj projekta je da kroz izgradnju EcoSan WC-a, postavljanje filtera za otpadne vode i kompostiranje, pomogne smanjenju upotrebe hemijskih đubriva i zaštitu izvora vode u ruralnim područjima jugoistočne Evrope. Projekt ima za cilj da se smanji problem zagađenja pitke vode, uzrokovanog širokom upotrebom septičkih jama u ruralnim područjima i lošim upravljanjem vodnim resursima, zbog intenzivne upotrebe hemijskih đubriva i nesigurnog odlaganja otpada. Eko forum je utvrdio neke moguće lokacije za postavljanje EcoSan toaleta, i to u selu Čajdraš, u dvorištu crkve pod nazivom "Isusovo srce" ili u školi Babino. U okviru projekta prevedeno je i odštampano 6 brošura, koje su dostupne i putem naše web stranice.

U partnerstvu sa češkom organizacijom "Arnika", a uz finansijsku podršku Ministarstva vanjskih poslova Češke Republike, realizirali smo projekat "Pravna zaštita žrtava zagađenja okoliša u Srednjoj Bosni". Jedna od brojnih aktivnosti u okviru projekta je dokumentarni film "From Mittal with love", koji bi trebao biti završen 2016. godine. Pored toga, održano je 24 sastanka, 4 radionice, 8 okruglih stolova, a dio aktivnosti projekta je opisan u Izvještaju o radu Eko foruma za prethodnu godinu (april 2014 – april 2015).

U maju 2015. smo održali niz sastanaka sa mještanima i koordinacijom mjesnih zajednica koje se nalaze neposredno uz ArcelorMittal, pri čemu smo im pružili podršku u pripremi protestnog skupa, štampanju materijala, definisanju zahtjeva, formulisanju krivičnih prijavi, te kontaktima sa medijima. Na Svjetski dan zaštite okoliša, 5.6.2015 i naši članovi su prisustvovali protestima koje je organizovala koordinacija mjesnih zajednica i na taj način im pružili podršku.

Na poziv Evropske Komisije učestvovali smo u radionici "Niskougljenična ekonomija u BiH" u prostorijama Evropske komisije u Sarajevu 22.6.2015.

Jedna od aktivnosti započetih u prethodnom izvještajnom periodu je i javna rasprava u postupku obnavljanja okolinske dozvole za BOF čeličanu, koji je započeo u februaru 2015. Radnu verziju nove dozvole prvi put smo vidjeli 27.5.2015, nakon čega smo zahtijevali organizovanje javne rasprave i uvrštavanje naših primjedbi u tekst dozvole. Pored toga, 10.6.2015 uputili smo niz primjedbi i sugestija na tekst Rješenja. Javna rasprava nije organizovana. 13.8.2015. Federalno ministarstvo je novi prijedlog Rješenja o okolišnoj dozvoli uputilo kompaniji ArcelorMittal, gradu Zenica i Ministarstvu za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline ZDK sa rokom od 15 dana za dostavljanje primjedbi na taj dokument. Od uprave Grada Zenica smo 24.8.2015 e-mailom dobili na uvid tekst prijedloga Rješenja o okolišnoj dozvoli operatoru ArcelorMittal Zenica za pogone i postrojenja Departamenta Čeličana, a učestvovali smo i na sastanku koji je organizovan 25. i 26.8.2015 s ciljem definisanja primjedbi Grada na prijedlog Rješenja. Nakon izvršenog uvida u tekst, ministarstvu je Ekoforum 27.8.2015 ponovo uputio niz primjedbi na novi tekst Rješenja o okolišnoj dozvoli za čeličanu. Svrha naših sugestija i primjedbi je nastojanje da ova okolinska dozvola bude kvalitetan instrument za rad postrojenja u okviru dozvoljenih normi i s minimalnim negativnim utjecajem na okoliš i stanovništvo Zenice. Organizacija Arnika iz Češke Republike je obezbijedila podršku Agencije za okoliš Češke Republike (CENIA, Česká informační agentura životního prostředí), koja je nacrt dozvole za BOF uporedila s EU normama i BAT, i tu analizu smo dostavili i ArcelorMittalu i Federalnom ministarstvu, ali oni taj dokument nisu uzeli u obzir kod izdavanja nove dozvole. Iako nas je Federalna ministrica 20.11.2015 uvjeralo da dozvola nije potpisana, saznali smo da ipak jeste potpisana i to 15.11.2015, te smo odlučili pokrenuti upravni spor, kao jedini legalan način poništavanja akta koji je donesen bez učešća javnosti, odnosno ignorisanjem naših primjedbi.

Nakon godina korištenja različitih metoda borbe za čišći okoliš i održivi razvoj, Eko forum Zenica se odlučio na jedini preostali korak – da 15.9.2015 podnese krivične prijave protiv kompanije ArcelorMittal i odgovornih zaposlenika zbog zagađenja okoliša. Zenička kompanija zagađuje zrak, tlo i vodu od 2008. godine, kad je pokrenuta integralna proizvodnja. Iako je broj dana s prekoračenjem dozvoljenih koncentracija opasnog sumpor dioksida (SO₂) u zraku narastao alarmantnih 84 puta, organi vlasti nisu reagovali. Eko Forum Zenica je zato podnio krivičnu prijavu i protiv bivše ministricice Đurić Branke i direktora inspekcije Tirak Ibrahima. Iako je stanje okoliša u pojedinim dijelovima BiH zabrinjavajuće loše, do sada niko nije krivično odgovarao za onečišćenje okoliša i s tim povezana krivična djela, definisana domaćim zakonima. Nakon toga, predstavnici Eko foruma su dali izjave za MUP ZDK, koji provodi istragu po nalogu tužilaštva ZDK. Istražne radnje po prijavama su još uvijek u toku.

Udruženja Eko Forum iz Zenice (BiH) i Arnika (Češka Republika) su 16.9.2015 objavili alternativni izvještaj o primjeni međunarodne Aarhuške konvencije na "demokratiju zaštite okoliša". Izvještaj tvrdi da bosanske politike zaštite okoliša dobro izgledaju na papiru, ali

ozbiljno zaostaju u svakodnevnoj praksi. Presentacija nezavisnog izvještaja o implementaciji Arhuške konvencije u BiH "Demokratija zaštite okoliša: posustajućim hodom" održana je 16.9.2015 u prostorijama OSCE BiH u Sarajevu. Nakon toga organizovali smo Okrugli sto o rezultatima javnih rasprava o novom Zakonu o zaštiti okoliša u FBiH. Održan je i sastanak s predstavnicima Instituta za genetičko inženjerstvo INGEB Sarajevo, kako bi se formulisao projektni zadatak za planirani projekat istraživanja utjecaja zagađenja na zdravlje. Uveče je priređena projekcija dokumentarnog filma "Za čist zrak i vodu - pet bitaka za bolji okoliš u Bosni i Hercegovini" u Art kinu Kriterion u Sarajevu.

Konferencija "Integrirana prevencija kao sredstvo za zaštitu okoliša" održana je na Mašinskom fakultetu 17.9.2015. Posebnu vrijednost konferenciji dao je predstavnik Češke agencije za zaštitu okoliša, od kojeg smo mogli saznati važne informacije za poređenje situacije u BiH i u Češkoj Republici. Iako Češka ima samo 2,5 puta više stanovnika od BiH, ima 10 puta više velikih industrijskih postrojenja koja potpadaju pod EU direktivu o industrijskom zagađenju. Zahvaljujući toj direktivi, u Češkoj su investirane stotine miliona eura za smanjenje zagađenja, za razliku od BiH. Isti dan uveče u Family centru Ekran prikazan je dokumentarni film "Za čist zrak i vodu - pet bitaka za bolji okoliš u Bosni i Hercegovini".

U organizaciji Američkog kutka Opće biblioteke Zenica, 23.10.2015 održana je prezentacija na temu "Ekologija: problemi i rješenja - na koji način zaštititi životnu sredinu". Prezentacija je organizovana za zainteresovane građane i učenike zeničkih srednjih škola, i to Druge gimnazije i Gimnazije KŠC "Sveti Pavao" Zenica. Uvodni dio prezentacije je održala gospođa Christine Singh, iz političko-ekonomskog odjela Ambasade Sjedinjenih Američkih Država. Nakon prezentacije, održan je konsultativni sastanak na kojem se razgovaralo o mogućoj podršci Američke ambasade nastojanjima Eko foruma da se izbori za čišći okoliš, društveno odgovornu industriju i veću odgovornost organa vlasti, ali i jačanju pravosuđa u borbi protiv korupcije.

Na desetoj sjednici Gradskog vijeća zakazanoj za 29.10.2015. na dnevnom redu je trebala biti "Informacija o stanju zagađenosti zraka u Zenici". Nakon što smo reagovali na nelogičnosti i razlike u izvještajima mjerenja zagađenja sa automatskih mjernih stanica i sa Metalurškog instituta "Kemal Kapetanović, najavljena informacija je skinuta s dnevnog reda. Do danas nisu stigle nove informacije niti se o tome raspravljalo na gradskom vijeću.

Javna tribina na temu "Zagađenje, zdravstvene posljedice i pravna zaštita" u mjesnim zajednicama Tetovo i Donja Gračanica održana je 16. i 17. 11.2015. Dani otvorenih vrata Aarhus centra Zenica održani su 19.11.2015. Tim povodom organizovana je izložba fotografija "Adelina Grafika: Zenica" u holu Metalurg City centra, predstavljen je Alternativni izvještaj o provođenju Aarhuške konvencije u BiH, prezentacije "Pravna sredstva za zaštitu od zagađenja", "Proizvodnja domaće hrane i zagađenje", te projekcija češkog dokumentarnog filma Exposure: The Factory".

U Sarajevu je 20.11.2015 održan niz sastanaka: sa Federalnim ministarstvom okoliša i turizma, Federalnim zavodom za poljoprivredu i Federalnim agropedološkim zavodom. Pokušavali smo doći do informacija o zagađenju tla i poljoprivrednih proizvoda organskim polutantima, ali bez uspjeha.

Eko forum je 22.12.2015 organizovao okrugli sto na temu "Obnovljena okolišna dozvola za pogone i postrojenja Departmenta Čeličane ArcelorMittal Zenica", s ciljem razmjene informacija i unapređenja dijaloga između zagađivača, institucija vlasti i javnosti u prevazilaženju problema zagađenja okoliša iz industrijskih postrojenja. Na poziv za učešće

odazvali su se predstavnici kompanije ArcelorMittal Zenica, Federalnog ministarstva okoliša i turizma, Ministarstva za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline ZDK, uprave grada Zenica, te koordinacije mjesnih zajednica, a Federalna uprava za inspekcijske poslove nas je umjesto prisustva obavijestila da će preuzeti obaveze po zaključcima okruglog stola. Prisustvovala su i dva kantonalna tužioca, u sklopu istražnih radnji po ranije podnesenim krivičnim prijavama. Federalno ministarstvo je tada priznalo brojne propuste u prethodnom periodu, koji su doveli do pogoršanja stanja okoliša u Zenici i narušavanja povjerenja građana, te da su spremni na unapređenje saradnje s lokalnom zajednicom i civilnim društvom. Upoznali su nas da namjeravaju izdati integralnu okolinsku dozvolu za sve pogone ArcelorMittala, do marta 2016. godine. U pripremu nove dozvole trebali bi biti uključeni i predstavnici grada Zenica, Eko foruma i koordinacije mjesnih zajednica. tada je rečeno da neće biti organizovana javna rasprava, ali će nacrt dozvole biti javno objavljen prije izdavanja rješenja, kako bi u zakonskom roku sve zainteresovane strane mogle ostvariti pravo na učešće javnosti u izdavanju dozvole. Rezultat okruglog stola je bila samo iskazana namjera Federalnog ministarstva da se ovim pitanjem ozbiljnije pozabavi u narednom periodu, te da javnosti konačno omogući učešće u procesu odlučivanja. U februaru 2016 dobili smo rješenje Federalnog ministarstva kojim su naši predstavnici imenovani u komisiju za ocjenu zahtjeva ArcelorMittala, ali je postupak zaustavljen jer je voditelj postupka, pomoćnica ministra, neposredno nakon imenovanja komisije otišla na bolovanje. Uputili smo zahtjev Ministarstvu da imenuje novog voditelja ili da na drugi način obezbijedi da se ovaj proces otkoči. Početkom marta objavljen je poziv na javni uvid u Zahtjev za izdavanje integralne okolinske dozvole za sve pogone i postrojenja ArcelorMittal Zenica. Predstavnici Eko foruma izvršili su uvid u raspoloživu dokumentaciju i u zakonskom roku od 15 dana poslali primjedbe na dostavljeni zahtjev.

U novembru 2015 smo dali podršku biciklijadi i inicijativi da se u Zenici obilježe biciklističke staze. U martu 2016 inicijativa, koju smo mi pokrenuli još u aprilu 2012, konačno je realizovana, tako da su u Zenici označeni prvi kilometri staza za bicikle.

U zgradi Ujedinjenih Nacija u Sarajevu 23.11.2015 održana je konferencija o nastupajućem Samitu o klimatskim promjenama (Pariz, 30.11.2015). Na poziv Francuske i Američke ambasade u BiH, delegacije UN u BiH i Američkog univerziteta, Eko forum je bio jedna od rijetkih NVO koja je dobila priliku da učestvuje na ovoj konferenciji i dâ doprinos definisanju puta Bosne i Hercegovine ka rješavanju problema klimatskih promjena.

U decembru 2015 predstavnik Eko foruma je učestvovao na međunarodnoj konferenciji u Pragu, Češka Republika, s prezentacijom "Pristup informacijama o zaštiti okoliša u BiH". Na poziv mreže eko udruženja BiH učestvovali smo i na radionici o smanjenju zagađenja iz uglja, koja je organizovana u Tuzli, 16-17.12.2015.

Tokom januara i februara 2016. radili smo na pripremi detaljnih izvještaja za pravdanje projekta Ministarstvu vanjskih poslova Češke Republike. Od strane ovlaštenog računovođe u roku je urađen i predat nadležnim institucijama finansijski izvještaj za 2015. godinu.

Eko forum je 29.1.2016 ambasadoricu Sjedinjenih Američkih Država u BiH, upoznao s problemima, našim aktivnostima i mogućim rješenjima zagađenja okoliša u Zenici. Njena posjeta uslijedila je nakon naše prezentacije u Američkom kutku, a organizovana je tako da je prije posjete ArcelorMittalu i kantonalnoj vladi, prvo obavila razgovor s nama, kako bi se iz prve ruke upoznala sa situacijom u Zenici. Ubrzo smo dobili i pismo podrške, kao neprocjenjivo priznanje našoj borbi za okolišno održivu Zenicu.

Krajem februara 2016. dobili smo Izvještaj "Postojani organski polutanti u domaćim kokošijim jajima u zemljama Zapadnog Balkana". To istraživanje je otkrilo alarmantno visoke koncentracije postojanih organskih polutanata u domaćim kokošijim jajima u neposrednoj blizini industrijskih postrojenja u Zenici i Tuzli. Kako je izvještaj za sada urađen samo na engleskom jeziku, objavili smo sažetak rezultata i preporuke stanovništvu ugroženih područja, a sa istim smo upoznali i Agenciju za sigurnost hrane FBiH. Još uvijek čekamo verziju ovog izvještaja na bosanskom jeziku. Prevod sa engleskog smo uradili mi, a trenutno je u toku priprema izvještaja za štampu.

Učestvovali smo na radionici – sastanku interesnih strana projekta "Jačanje kapaciteta i podrška razvoju PRTR sistema u Bosni i Hercegovini", s prezentacijom o dosadašnjim aktivnostima na uspostavi javnog registra emisija zagađenja u BiH. Iako je na jednoj od naših radionica još 2014. godine najavljeno da će ti podaci biti javno dostupni, REC i Njemačka federalna agencija za okoliš finansiraju treći po redu projekat za uspostavljanje registra u BiH, jer prethodna dva koja je finansirala EU nisu dala rezultate.

U martu 2016. učestvovali smo u snimanju dokumentarnog filma o zagađenju u Zenici, koji snima najveća Britanska TV kuća BBC Channel 4. Novinare i snimatelje BBC-ja smo upoznali s činjenicama o zagađenju u Zenici, a preko tri mjeseca je trajala priprema, prikupljanje materijala i dokumentacije, jer je BBC pod stalnim pritiskom advokata korporacije ArcelorMittal u Londonu, tako da svaku izjavu u filmu moraju potkrijepiti dokumentima.

Na kraju se može reći da je većina planiranih aktivnosti i realizovana, osim većeg uključivanja članova Eko foruma u naše aktivnosti, što bi trebalo unaprijediti u narednom periodu. Također možemo reći da smo učinili značajne pomake u odnosu na prethodne godine, u smislu proširenja naših djelatnosti na oblast pravosuđa (krivične prijave i upravni postupak), nastavak internacionalizacije problema, a posebno jačanje statusa Eko foruma kao nezaobilaznog faktora u odlučivanju o okolišu u Zenici, ZDK i FBiH. Sve to se može smatrati ogromnim uspjehom, kad se zna da smo sve to postigli bez ikakve finansijske podrške ijednog nivoa vlasti, ali ne možemo biti zadovoljni sve dok se to ne počne odražavati na poboljšanje stanja okoliša u Zenici.

Zenica, 21.3.2016.

Predsjednik udruženja Eko forum Zenica
doc.dr. Samir Lemeš